

JAARVERSLAG

12/13

FORMAAT

WERKPLAATS VOOR PARTICIPATIEF DRAMA

T 010-452 40 45

F 010-452 54 65

E info@formaat.org

Westzeedijk 513

Rotterdam

WWW.FORMAAT.ORG

Formaat werkt aan empowerment van mensen die zich bevinden in een achterstandspositie, draagt bij aan de participatie van mensen die onvoldoende aan de samenleving deelnemen en bevordert de dialoog tussen burgers onderling en tussen burgers en de overheid. Daarnaast werkt Formaat aan bewustwording op het gebied mensenrechten, grondrechten en waarden en normen. Formaat doet dit door allerlei vormen van Participatief Drama.

VOORWOORD

Vorig seizoen was een eerste aanzet gegeven om onze taak als opleidings- en kenniscentrum voor Participatief Drama uit te breiden. In dit jaarverslag van het seizoen 2012-2013 zal alleen al duidelijk worden aan de inhoudsopgave dat het een centrale positie inneemt. Er zijn concrete stappen genomen om de methodiek verder te verdiepen en uit te zetten in Nederland: door een onderzoeksinstrument te ontwikkelen, de methodiek over te dragen bij Pameijer intern, een methode om conflicten bespreekbaar te maken te ontwikkelen, en om Participatief Drama toe te voegen aan de databank voor Effectieve Sociale Interventies van MOVISIE. Allemaal concrete stappen om het bereik van Participatief Drama te vergroten.

Een hoogtepunt in het seizoen was het in ontvangst nemen van de "Your Power Our Power" Award van RADAR door Luc Opdebeeck, Artistiek Directeur. Hij ontving deze prijs voor zijn jarenlange inzet voor de empowerment van kwetsbare Rotterdammers.

Daarnaast stond het seizoen 2012-2013 in het teken van een voorzet op de Participatie-samenleving. Een nieuwe vorm van samenleven waarbij een verschuiving van formele naar informele zorg centraal staat. Deze nieuwe vorm van zorg heeft direct effect op het individu en het sociale netwerk, maar is wel top-down neergelegd. Voor Formaat is het afgelopen seizoen duidelijk geworden dat deze beleidsontwikkelingen verre van ideaal zijn. Niet iedereen heeft immers een sociaal netwerk dat ingezet kan worden. Deze groepen mensen vallen tussen wal en schip. Wat deze groep nodig heeft is om te leren om te participeren. In de roerige tijden zien we dat onze activiteiten een veilige haven bieden voor precies die mensen. Waar geleerd kan worden, zonder de consequenties van het alledaagse leven.

Het zal niemand ontgaan zijn dat de situatie met betrekking tot de financiering van zorg- en welzijn, kunst en cultuur schrijnend is. Naast algehele bezuinigingen vindt in Rotterdam een opschaling plaats van deel-gemeentelijk naar gemeentelijk niveau. Het is een roerige tijd waarbij iedereen op de knip zit wat directe gevolgen heeft voor veel bestaande initiatieven, organisaties en projecten.

Ondanks de roerige tijden hopen we een interessant jaarverslag 2012-2013 te hebben neergezet.

Veel leesplezier!

November 2012

VISIE

In onze samenleving is steeds meer sprake van een onevenredige verdeling van kansen onder de bevolking. Mensen in een achterstandspositie slagen er niet of onvoldoende in om vooruit te komen; met sommige groepen gaat het zelfs steeds slechter. Tegelijkertijd verliezen begrippen als onderlinge solidariteit, onderling respect en medemenselijkheid terrein. Commercie en passief entertainment veroorzaken eerder een daling dan een stijging van levenskwaliteit. De omgang van mensen onderling en die tussen overheid en burger wordt gekenmerkt door monologen en het ontbreken van een gemeenschappelijke taal.

MISSIE

Formaat wil die gemeenschappelijke taal aanbrengen in de vorm van de taal van het theater. Een theater echter dat wel participatief is, dat wil zeggen dat het publiek de hoofdrol speelt. Volwaardige participatie van alle burgers is een voorwaarde voor een democratie waarin mensen zich als mensen kunnen gedragen. Daarin worden monologen vervangen door dialogen, krijgen solidariteit en respect weer inhoud en kan iedereen ongeacht haar of zijn achtergrond een rol spelen.

ACTIVITEITEN

Formaat hanteert verschillende werkvormen om haar doelen te bereiken. Met Forumtheater, waarbij het publiek kan inspringen om de afloop van scènes te beïnvloeden, willen wij mensen activeren en tot een actieve dialoog aanzetten. Met Beeldentheater, waarbij met levende beelden wordt gecommuniceerd, willen wij mensen helpen bij het analyseren van situaties waarin zij zich belemmerd voelen in hun mens-zijn. Met samengestelde technieken willen wij mensen gericht ondersteunen bij het bereiken van hun eigen doelen. Door de methodieken ook over te dragen willen wij het succes van onze missie bevorderen.

DOELGROEPEN

Formaat is daar te vinden waar mensen proberen om persoonlijke en maatschappelijke barrières te overwinnen die tussen hen en een volwaardig functioneren in deze samenleving staan. Daarbij richten wij ons bewust op groepen aan wie weinig kansen worden toegedicht.

Voorbeelden uit de afgelopen 5 jaar zijn: Forumtheater over alcohol en gameverslaving in het onderwijs; dialoog tussen jong & oud in de wijk over armoede en opvoeding middels Forumtheater; inspraak van mensen met een verstandelijke beperking middels Legislatief Theater; Theaterateliers t.b.v. reïntegratie met mensen met een psychosociale problematiek.

INHOUDSOPGAVE

1.	KENNISCENTRUM	6
1.1.	OPLEIDING PARTICIPATIEF DRAMA	7
1.2.	MASTERCLASSES INTERNATIONALE EXPERTS	9
1.3.	EFFECTIVITEITSONDERZOEK	9
1.4.	THEATERATELIER IN DATABANK EFFECTIEVE SOCIALE INTERVENTIES	10
1.5.	TRAININGEN OP MAAT, WORKSHOPS EN SPREEKBEURTEN	10
1.6.	BOEKEN VAN FORMAAT	11
1.6.1.	TWEEDE DRUK MENS IN DE HOOFDROL	11
1.6.2.	NIEUW BOEK: EEN SCÈNE SCHOPPEN	11
1.7.	STAGIAIRS EN AFSTUDEREN	11
2.	ACTIVITEITEN MET JONGEREN	12
2.1.	WERKEN IN DE WIJK	13
2.2.	WORKSHOPS IN DE KLAS	13
2.3.	FORUMTHEATER IN HET ONDERWIJS	14
2.3.1.	UNDER PRESSURE	15
2.3.2.	J&B CHÉRIE	15
3.	ACTIVITEITEN MET VOLWASSENEN	16
3.1.	SOCIALE ACTIVERING EN REÏNTEGRATIE	17
3.1.1.	THEATERATELIER ROTTERDAM-DELFSHAVEN	17
3.1.2.	THEATERATELIER ROTTERDAM-ZUID	17
3.1.3.	DUNKTEAM	18
3.1.4.	VOORUITBLIK	19
3.2.	EMPOWERMENT EN DIALOOG	20
3.2.1.	STUDIO STERK	20
3.3.	WERKEN IN DE WIJK	21
3.3.1.	BUURTATELIER	21
3.3.2.	SENIORENATELIER	22
3.4.	WORKSHOPS	23
4.	INTERNATIONALE SAMENWERKING	24
4.1.	E-MOTIVENETWERK	25
4.2.	INTERNATIONALE TRAININGEN	25
5.	ORGANISATIEONTWIKKELING	27
5.1.	FINANCIEEL	28
5.2.	REORGANISATIE	28
5.3.	WERKPLAN	28
5.3.1.	EVALUATIE WERKPLAN 2012-2013	28
5.3.2.	WERKPLAN 2013-2014	29

1

KENNISCENTRUM

Formaat is een kenniscentrum gericht op Participatief Drama. Een van de vijf hoofddoelstellingen van Formaat is het bevorderen van het gebruik van Participatief Drama. We streven ernaar dat steeds meer mensen de technieken leren hanteren, de kwaliteit van werken met deze technieken hoog houden, en ze in hun eigen werkomgeving inzetten.

“Multiplicatie” betekent voor Formaat methodiekontwikkeling samen met mensen uit het werkveld. De deelnemers aan cursussen, trainingen en de Opleiding Participatief Drama gaan er mee aan de slag en brengen hun ervaringen weer terug naar de supervisie en vervolstrainingen. Op deze manier ontwikkelt Participatief Drama zich zoals het bedoeld is: met en in de praktijk. De belangstelling voor Participatief Drama neemt de laatste jaren sterk toe en er zijn tot op heden geen mogelijkheden op reguliere opleidingen om de methodiek systematisch te leren kennen. De Opleiding Participatief Drama, en de veelheid aan cursussen en workshops, is een eerste stap in deze richting. De 15 jaar ervaring van Formaat en de ruim 25 jaar ervaring van oprichter en directeur Luc Opdebeeck zorgen voor een inhoudelijk sterk product. Zo heeft Formaat – met financiële steun van het NSVP - een aantal jaar terug een handboek uitgebracht gericht op het toepassen van Participatief Drama: ‘De Mens in de Hoofdrol’. Hiervan verschijnt november 2013 een tweede, aangepaste druk. Op dit moment wordt ‘De Mens in de Hoofdrol’ gebruikt als studieboek op verschillende CMV-, drama- en therapieopleidingen en worden door Hogescholen dvd’s van onze projecten veelvuldig gebruikt in de lessen, als illustratie van de methodieken.

Formaat biedt Jokers ook de mogelijkheid tot methodiekontwikkeling en multiplicatie van de ervaringen die zij opgedaan hebben. Dat gebeurt enerzijds in de “Joker-laboratoria” en anderzijds door het binnenhalen van specialistische kennis en ervaring van (buitenlandse) experts. Ook gebeurt dit door het aangaan en onderhouden van duurzame samenwerkingsverbanden, zoals de vruchtbare relaties met Pameijer en E-Motive inmiddels hebben uitgewezen.

1.1. OPLEIDING PARTICIPATIEF DRAMA

In 2008 is Formaat gestart met de Opleiding Participatief Drama. Het programma bestaat uit modules die los van elkaar gevolgd kunnen worden. In 9 modules van in totaal 38 dagdelen – verdeeld over het studiejaar - komen alle aspecten van Participatief Drama aan de orde die door Formaat worden gebruikt:

- **Introductie** – Deze basismodule introduceert in 6 dagdelen de verschillende werkvormen van het Theater van de Onderdrukten en haar geschiedenis. Er wordt stilgestaan bij de houding en uitgangspunten van de Joker, gebaseerd op Augusto Boal en Paulo Freire. We gaan praktisch aan de slag met het Arsenal van oefeningen en de vele toepassingen van het Beeldentheater.
- **Forumtheater** – Van alle werkvormen van Participatief Drama is Forumtheater de meest aansprekende en theatrale vorm. In deze module leer je de basisvaardigheden voor het maken van een goede Forumscène, die het publiek in actie brengt. Je leert onder andere hoe je informatie uit een groep deelnemers naar boven krijgt over hun eigen onderdrukkingssituaties, en hoe je deze informatie vervolgens omzet naar een theatrale vorm (het anti-model) die herkenbaar is voor je publiek. Om aan deze module mee te kunnen doen, moet je inzicht hebben in de uitgangspunten van het Theater van de Onderdrukten.
- **De kunst van het Jokersen** – Deze tweedaagse module richt zich op de vaardigheden van de Joker die voor een publiek staat. Aan de orde komen onder andere: hoe begin en eindig je een Forum, welke vragen stel je niet en welke wel, wat is je grondhouding, hoe communiceer je met acteurs, hoe ga je om met ‘moeilijk’ publiek en hoe stimuleer je interventies. Deelnemers aan deze module worden in de gelegenheid gesteld om met één van onze bestaande stukken te oefenen.
- **Morele Dilemma Theater Methode** – Het vertalen van maatschap-

pelijke conflicten naar morele dilemma's doorbreekt het stereotype denken van mensen die maar één oplossingsrichting zien. MDDM (Morele Dilemma Discussie Methode), zo is wetenschappelijk aangetoond, stimuleert de morele ontwikkeling. Door een theatrale omzetting van MDDM naar MDTM kan ook het moreel handelen worden onderzocht. Waarden en normen worden op die manier tastbaar. Formaat gebruikt MDTM overal waar morele vraagstukken aan de orde komen. Het is een waardevolle en praktische aanvulling op het instrumentarium van iedere workshopleider. MDTM is een dramatechniek die de dialoog in je groep een extra dimensie geeft.

- SLIMM! – SLIMM! is een programma voor mensen die strafbare feiten hebben begaan of normoverschrijdend gedrag vertonen. SLIMM! is ontwikkeld, onder de naam Blaggl!, aan de Universiteit van Manchester. SLIMM! kan worden gebruikt ná de detentie, in resocialisatie- en reïntegratietrajecten, of bij de bestrijding van vandalisme, problemen met alcohol- en drugsgebruik en bij de preventie van machtsmisbruik. De kracht van een SLIMM! workshops is, dat het deelnemers confronteert met de gevolgen van hun acties en laat nadenken over alternatieven voor normoverschrijdend gedrag.
- Regenboog van Verlangens – In de Regenboog van Verlangens staat het individu centraal. Er wordt ingezoomd op innerlijke conflicten en belemmeringen. In een van de meest toegepaste Regenboogtechnieken – die ook in deze module uitgebreid aan bod zal komen – wordt gezocht naar de 'politieagenten in je hoofd' (cops-in-the-head), die je ervan weerhouden om te doen wat je wilt. Het uitbeelden en in dialoog treden met deze politieagenten wordt o.a. gebruikt in drama-therapie. Formaat zet Regenboogtechnieken in om deelnemers van projecten te ondersteunen in hun persoonlijke ontwikkeling en het overwinnen van blokkades.
- Participatief Plannen en Evalueren – De werkvormen die in deze module aan bod komen zijn afkomstig uit het door Freire geïnspireerde opbouw- en ontwikkelingswerk. De collectieve ervaring en kennis in

groepen kunnen er optimaal mee worden benut. Veel aandacht zal in deze module uitgaan naar de vier stappen van de methode ORID: Observatie – Reflectie – Interpretatie – Doen. Formaat zet de vier stappen van de ORID in bij alle processen van plannen en evalueren, zowel met deelnemers aan projecten en voorstellingen als met medewerkers.

- Speltraining voor de Forumacteur – Deze eendaagse module behandelt de specifieke vaardigheden van een acteur binnen het Forumtheater. De nadruk ligt op het formuleren van de verlangens van het karakter en het bieden van tegenspel in het Forumgedeelte van een voorstelling. Voor deze module is spelervaring geen vereiste, wel vragen we basiskennis van het Theater van de Onderdrukten.
- De Joker als regisseur – Binnen het Participatief Drama zijn de scènes het uitgangspunt van waaruit dialoog ontstaat. Iemand die werkt met groepen hoeft geen regisseur te zijn, maar wil toch met theater aan de slag. Deze module is op veler verzoek aan de opleiding toegevoegd, en besteedt aandacht aan de regievaardigheden die nodig zijn om van een ruwe opzet van een scène tot een theatrale forumvoorstelling te komen.

De Opleiding Participatie Drama is een opleiding voor iedereen die werkt met groepen en bezig wil zijn met de humanisering van de samenleving. Het programma is vooral gericht op mensen die geïnteresseerd zijn in het gebruik van theater als hulpmiddel bij dialoog, belangenbehartiging en sociale activering.

De opleiding is CRKBO erkend en opgenomen een aantal modules is opgenomen in het register Vaktherapeutische Beroepen (SRVB) als geaccrediteerde bij- en nascholing.

TERUGBLIK

In het seizoen 2012-2013 hebben 31 personen deelgenomen aan één of meerdere modules.

VOORUITBLIK

Formaat werkt vraaggericht en innoveert voortdurend. In het volgende seizoen zullen we de opzet van de opleiding aanpassen en vanaf 2014-2015 in drie modules aanbieden. Iedereen begint op met de eerste module: de basis van Participatief Drama, waarin methodiekkennis, technieken, spellenarsenaal, beeldentheater uitgebreid aan bod komen. Hierna komt er een keuzemogelijkheid tussen de 'Joker als regisseur' (Forumtheater) en de 'Joker als agoog' (Rainbow). De module Forumtheater gaat over het maken, jokeren en spelen van een anti model. De module Rainbow is gericht op participatief drama als ortho-pedagogisch en therapeutisch middel.

1.2. MASTERCLASSES INTERNATIONALE EXPERTS

Kennisontwikkeling gaat nooit vanzelf, en kan nooit alleen gebeuren. Professionals die werken in een andere context kunnen per definitie van elkaar leren. In elke context en met elke groep is er sprake van andere uitdagingen. Door internationale experts uit te nodigen leert Formaat, en de Nederlandse professional met haar, van een veelheid aan situaties en de uitdagingen die daarbij komen kijken: het werken met daklozen in New York en het werken met gepolariseerde groepen in Palestina-Israël.

KATY RUBIN

Op 6 en 7 oktober 2012 gaf Katy Rubin een masterclass over het inzetten van Theater van de Onderdrukten voor sociale verandering in New York City. Centraal staat de notie van solidariteit. Deze solidariteit wordt op een speelse manier ontwikkeld ten opzichte van de groep waarmee gewerkt wordt, met de Joker en naar de bredere gemeenschap. Katy Rubin is oprichter van TONYC, een organisatie die werkt met daklozen in New

York City. De Masterclass stond gedeeltelijk open voor deelnemers aan projecten van Formaat en werd bezocht door in totaal 39 deelnemers.

CHEN ALON

Op 20 en 21 april 2012 heeft Chen Alon een masterclass gegeven over het aanpakken van conflicten door Theater van de Onderdrukten. Het model dat centraal stond was het "Polarized Theatre of the Oppressed" model, waarbij er met twee groepen wordt gewerkt die tegenover elkaar zijn komen te staan. Chen Alon is artistiek directeur van de Tel Aviv-Tulkarm deelgroep van Combatants for Peace, een groep van oudstrijders vanuit beide kanten van het conflict in Palestina-Israël die gezamenlijk hebben besloten dat de bezetting en gewapende strijd geen geschikte oplossing is voor het conflict. Deze masterclass werd bijgewoond door 34 deelnemers.

VOORUITBLIK

In het seizoen 2013-2014 zal er in het najaar geen masterclass plaatsvinden in verband met het bezoek van acht leden van de Combatants for Peace, in het kader van het E-Motive – Oxfam Novib uitwisselingsbezoek welke diverse activiteiten zullen verzorgen in september tijdens de Internationale Vredesweek. Het voorjaar van 2014 zal in het teken staan van een vijf-daagse masterclass van David Diamond. Tijdens deze masterclass staat het "Theatre for Living", een voortvloeiende en aanpassing van het Theater van de Onderdrukten ontwikkeld door David Diamond, centraal.

1.3. EFFECTIVITEITSONDERZOEK

Wereldwijd zijn er diverse onderzoeken naar het Theater van de Onderdrukten (geweest) om te bepalen wat de effecten zijn van de methodiek.

De conclusie van veel onderzoeken geven aan dat er meer onderzoek nodig is om te bepalen waar precies het meeste profijt zit voor de deelnemers. Formaat besloot niet te wachten op verder onderzoek. Een van onze stagiairs heeft een pilot gestart met een aangepaste model van het “Kwaliteit van Leven” (KvL / QoL). Uit de voorlopige resultaten blijkt dat deelnemers binnen de domeinen “Persoonlijke Ontwikkeling” en “Emotioneel Welzijn” de grootste ontwikkeling doormaken in onze Theaterateliers. Daarbij geven deelnemers expliciet aan gevoel te hebben grotere regie te hebben over het eigen leven.

VOORUITBLIK

Een eerste meting van de Theaterateliers van Formaat zal plaatsvinden in het seizoen 2013-2014

1.4. THEATERATELIER IN DATABANK EFFECTIEVE SOCIALE INTERVENTIES

In samenwerking met het kenniscentrum MOVISIE is Formaat begonnen met het uitwerken van het Theateratelier ter aanvulling van de databank voor Effectieve Sociale Interventies. Dit is een databank waar organisaties en gemeentes in kunnen zoeken voor innovatieve en effectieve interventies om sociale problemen waar ze tegenaan lopen aan te kunnen pakken.

VOORUITBLIK

Eind 2013 zal deze methodiek geplaatst worden in de databank voor Effectieve Sociale Interventies.

1.5. TRAININGEN OP MAAT, WORKSHOPS EN SPREEKBEURTEN

Bij een verscheidenheid aan (zorg)instellingen en reguliere opleidingen is er een groeiende belangstelling voor Participatief Drama. Formaat biedt introductielessen aan. Hierin wordt zoveel mogelijk de relatie tussen de methodiek en het betreffende werkveld gelegd. Het geven van cursussen, gastlessen en lezingen werkt altijd twee kanten op; kennisoverdracht voor Formaat heeft een dialogisch karakter.

SAMENWERKING HOGESCHOOL ROTTERDAM

Sinds het studiejaar 2010-2011 is Participatief Drama opgenomen in het curriculum van de opleiding Culturele Maatschappelijke Vorming (CMV) van de Hogeschool Rotterdam. De module omvat 2 studiebelastingpunten en omvat 10 lessen. De feedback van de studenten is al jarenlang overweldigend positief. In het jaar 2012-2013 kregen ruim 50 studenten van het tweede leerjaar de basis van Participatief Drama voor het werkveld van CMV-studenten overgedragen. De module geeft de studenten de kans om te ontdekken wat Participatief Drama kan betekenen voor hen en tegelijkertijd is het een platform om thema's bespreekbaar te maken waar zijzelf en andere studenten mee kampen.

SAMENWERKING PAMEIJER

De samenwerking met de zorginstelling Pameijer heeft gedurende het seizoen 2012-2013 een andere vorm aangenomen. Om mee te gaan met de beoogde schaalvergroting van Pameijer is er besloten om 14 groeps werkers, vanuit diverse afdelingen, in twee jaar tijd op te leiden als Participatief Drama Coach. De coaches werken met spellen om op een creatieve en speelse manier cliënten te activeren. Door spellen komen deze kwetsbare mensen – letterlijk – in beweging.

TRAININGEN OP MAAT

Om de methodiek over te dragen vinden er ook losse workshops en trainingen op maat plaats. Formaat heeft in Utrecht bij Critical Mass een workshop gegeven aan (jonge) professionals die met groepen willen werken. Het "Museum of the Unspeakable", ontdekt door Brent Blair tijdens zijn werk met mensen die de genocide in Rwanda overleefden, om trauma's en traumatische ervaringen bespreekbaar te maken.

Verder verzorgde Formaat een 5-daagse basistraining Theater van de Onderdrukten voor het kader van Sering uit Antwerpen, een 5-daagse training Legislatief Theater voor het Centre for Theatre Research in Belgrado, Servië en verzorgden we diverse workshops en spreekbeurten zoals voor de DO School in Hamburg en voor Laurea Tikkurila (University) in Finland.

VOORUITBLIK

In het seizoen 2013-2014 wordt de samenwerking met de Hogeschool Rotterdam en Pameijer voortgezet.

1.6. BOEKEN VAN FORMAAT

Formaat geeft professionals in Nederland de mogelijkheid om met Participatief Drama te werken. Naast onze Opleiding Participatief Drama, die nu enkele jaren bestaat, geeft het boek *De Mens in de Hoofdrol* concrete handvatten aan professionals. Het boek is inmiddels een succes gebleken, en Formaat werkt continu aan het up-to-date houden van de (beschrijving van de) methodiek.

1.6.1. Tweede druk *Mens in de Hoofdrol*

Dat 'De Mens in de Hoofdrol' een klassieker is, blijkt uit het feit dat de Hogeschool Rotterdam en vanaf 2013-2014 ook Windesheim Flevoland het boek heeft opgenomen in het vaste curriculum van de opleiding. De eerste druk van Formaat is uitverkocht. Tijd dus voor een tweede druk, die verschijnt in september 2013.

1.6.2. Nieuw boek: Een scène schoppen

Om een verdieping te geven aan het eerste boek, en om dichter bij de praktijk van vandaag te staan, is Luc Opdebeeck met co-auteur Karen Bevers het tweede boek aan het schrijven: 'Een scène schoppen, het jokerarsenaal'. Deze zal in 2014 verschijnen.

1.7. STAGIAIRS EN AFSTUDEREN

Formaat is het enige kenniscentrum voor Participatief Drama in Nederland en is werkzaam op diverse plekken met diverse brongroepen. Door deze unieke positie krijgen wij jaarlijks veel verzoeken van studenten - vanuit diverse opleidingen - om stage te komen lopen of om een afstudeeronderzoek te doen. Formaat is een organisatie met een kleine staf en kan daarom maar aan een beperkt aantal verzoeken voldoen.

STAGES CMV

Dit jaar werd Formaat versterkt door vijf stagiairs vanuit de opleiding Culturele Maatschappelijke Vorming (CMV). In het kader van methodeoverdracht werken we al enkele jaren samen met deze opleiding aan de Hogeschool Rotterdam. Alle tweedejaars studenten leren in een module van tien weken de basisbeginselen van het Theater van de Onderdrukten. Regelmatig zijn studenten zo enthousiast dat ze meteen als stagiair aan de slag willen bij Formaat. De stagiairs ondersteunen de Jokers in de Theaterateliers door diverse taken op zich te nemen: verslaglegging, sponsorplan ontwikkelen, productie, spelers aansturen, contact met locaties, et cetera.

STAGE UNIVERSITEIT UTRECHT

Naast de versterking vanuit de opleiding CMV kwam er dit jaar de vraag vanuit de opleiding Theater-, Film- en Televisiewetenschappen van de Universiteit Utrecht of er versterking nodig was. Twee studentes hebben in enkele weken de database van de Internationale Theatre of the Oppressed website (www.theatreoftheoppressed.org) weer up-to-date gebracht. Eén van deze stagiairs was zo enthousiast over Formaat en de methodiek dat ze meteen bij het Theateratelier Zuid is aangeschoven als assistent.

WERKERVARINGSPLAATS

De Theaterateliers zijn dit jaar versterkt door drie assistenten. De assistenten zijn (toekomstig) professionals die de eigen praktijk willen verdiepen en werkervaring opdoen. Bij elk Theateratelier assisteert een aspirant-Joker de Joker. Jaarlijks heeft Formaat enkele plaatsen beschikbaar voor mensen die zich willen verdiepen in het Joker-vak. Dat zijn over het algemeen mensen die bij ons de Opleiding Participatief Drama hebben gevolgd en praktijkervaring op willen doen.

VOORUITBLIK

Traditiegetrouw zal in het seizoen 2013-2014 er weer nieuwe stage- en werkervaringsplaatsen worden ingevuld door studenten, professionals en onderzoekers.

2

ACTIVITEITEN MET JONGEREN

Bij Formaat staan mensen centraal die zich in een achterstandspositie bevinden. Ook als het gaat om jongeren richt Formaat zich op diegene die zich in een achterstandspositie bevinden. Dit zijn jongeren die maatschappelijk minder kansen hebben dan hun leeftijdsgenoten. Formaat zet theater in als middel om jonge mensen de kans te geven om hun eigen visie op de realiteit te ontwikkelen, ideeën te ontwikkelen om die realiteit (waar nodig) zelf te veranderen, en te repeteren voor die verandering. Daarnaast biedt theater jongeren de mogelijkheid om in dialoog te treden met elkaar en met de samenleving.

Formaat speelt Forumtheatervoorstellingen waarin het publiek wordt uitgenodigd om in te springen op de scènes; leerlingen kunnen proberen om het verhaal anders te laten aflopen. Formaat verzorgt ook workshops in de klas rondom elk gewenst maatschappelijk thema of kan in een productiegericht traject met leerlingen een Forumvoorstelling maken.

Projecten voor jongeren vielen dit seizoen uiteen in drie verschillende werkvormen:

- Forumtheater: 'J&B Chérie' en 'Under Pressure';
- Theater met jongeren uit de wijk Delfshaven;
- Workshops in de klas over groepsdruk en zelfbeschikking.

2.1. WERKEN IN DE WIJK

Formaat werkt op lokaal, nationaal en internationaal niveau. Alle drie de niveau's zijn belangrijk. Echter, de basis is de Rotterdamse wijk Delfshaven. Het afgelopen seizoen heeft Formaat diverse jongeren uit Delfshaven uitgenodigd om deel te nemen aan het Buurtatelier.

VOORSTELLINGEN

De Forumtheatervoorstelling 'Kansloos' (zie ook: 3.3.1. Buurtatelier) is met buurtbewoners in Delfshaven gemaakt. Kansloos is een voorstelling over de uitdagingen en keuzes waar jongeren en adolescenten in Rotterdam tegenaan lopen en de rol van de ouders in dit proces.

'Kansloos' gaat over Alexandria, een meisje van 17 die geboren werd toen haar moeder 17 was. Haar ouders hebben weinig aandacht voor haar. Haar moeder is verliefd en haar vader is druk met zijn broer die op sterven ligt. Alexandria wil graag meekomen met haar vriendinnen, die luxe kleding en spullen hebben. Ze wordt aangestuurd om over te gaan op criminaliteit om mee te komen met haar vriendinnen. Uiteindelijk blijkt Alexandria zwanger te zijn, haar vriend gaat er vandoor en haar vader ontdekt hoe zij haar geld verdient. De voorstelling is in twee delen: één vanuit het perspectief van de jonge Alexandria, één vanuit haar ouders. Beide kanten beleven het verhaal heel anders.

FINANCIERING

De voorstelling Kansloos van het Buurtatelier werd gefinancierd door het de woningbouwcorporaties Havensteder en Woonbron en de dienst Kunst en Cultuur van de gemeente Rotterdam.

2.2. WORKSHOPS IN DE KLAS

Het doel van deze workshops is het vergroten van bewustwording en het leren inzien van de consequenties van risicovol gedrag. Met de leerlingen wordt gewerkt rondom thema's als: groepsdruk, alcohol, drugs en geld/schulden. Centraal staat het inzicht geven in die dingen die jongeren doen, maar liever niet willen doen. Voor deze workshops wor-

den de volgende methodieken toegepast: SLIMM!, Beeldentheater en Forumtheater.

SLIMM! is een workshopmodel dat de groep leerlingen spelenderwijs inzicht geeft in de oorzaken en consequenties van het eigen handelen, en onderzoekt samen wat je kunt doen om gerelateerde problemen in de toekomst te voorkomen. De leerlingen bedenken in de eerste fase een fictief personage dat m.b.t. het thema in de problemen raakt. Denk bijvoorbeeld aan een leerling die in de schulden komt. In de tweede fase wordt onderzocht hoe het probleem van het personage ontstaan is en welke personen daarbij belangrijk waren. De leerlingen maken scènes over het personage en spelen die vervolgens uit. De andere leerlingen kunnen op de scènes inspringen.

Met Beeldentheater kan elk denkbeeldig thema met een groep deelnemers worden behandeld. De techniek kan gebruikt worden voor analyse, strategiebeplanning en dialoog. Steeds weer blijkt, net zoals bij de uitvoering van 'J&B Chérie' en 'Under Pressure', dat de leerlingen op hele verschillende manieren naar een zelfde situatie kunnen kijken. Met Forumtheater maken de leerlingen zelf korte Forumscènes rondom het thema waarin het niet goed afloopt met de hoofdpersoon. Vervolgens zoeken de leerlingen alternatieve oplossingen voor de hoofdpersoon onderzoeken.

TERUGBLIK

In het seizoen 2012-2013 zijn in totaal 18 workshops aangeboden door Formaat op diverse locaties, waar Formaat al langer contact mee heeft. Twee bij Werkenrode te Groesbeek, zeven op de Praktijkschool te Spijkenisse, vier bij Lentiz te Maassluis, twee bij de Praktijkschool Accent te Capelle aan de IJssel en drie bij het Develstein College te Zwijndrecht.

RESULTATEN

Formaat past het eigen aanbod aan vanuit de vraag van scholen. Dit seizoen is er gewerkt met een nieuw model waarbij onze Jokers starten met informatie verzamelen voor een fictief personage. Met dit personage kunnen de jongeren zich identificeren. Dit fictieve personage komt in de problemen en de jongeren werken deze probleemsituaties uit – geïnspireerd door de eigen leefwereld – door middel van Forumtheater-scènes. Allerlei thema's komen hierdoor vanuit de groep naar boven. De hele groep bundelt de krachten om manieren aan te dragen om hiermee om te gaan. De leerlingen bouwen zo aan alternatieven voor risicovol gedrag, die ze meenemen in het dagelijks leven.

Groepsdruk is een belangrijk terugkerend thema. Dit komt terug in alcohol- en drugmisbruik, aanzetten tot stelen, agressie, provocatie, et cetera. Elke stad en elke school heeft bepaalde thema's die specifiek gelden voor die context, zoals: stelen bij de HEMA, 's nachts over het hek klimmen bij het zwembad of worsten gooien op het balkon van een Marokkaanse buurman. Participatief Drama bevraagt deze situaties door de leerlingen gezamenlijk nieuwe invalshoeken te laten verkennen.

2.3. FORUMTHEATER IN HET ONDERWIJS

Formaat speelt sinds de oprichting in 1999 Forumtheater in het onderwijs. Forumtheater is de bekendste werkvorm van Participatief Drama. Eerst wordt een conventioneel theaterstuk gespeeld waarin één of meerdere hoofdpersonen keuzes maken waar het publiek het niet mee eens is. Het stuk loopt namelijk niet goed af. In het tweede deel van de voorstelling mag het publiek via interventies op toneel proberen om het stuk anders te laten aflopen. Forumtheater wordt overal op de wereld gespeeld; wetenschappelijk onderzoek heeft aangetoond dat toeschouwers ook in de realiteit vaker op zoek gaan naar alternatieven voor bepaalde keuzes die zij maken. Een door Formaat uitgevoerd onderzoek liet zien dat 85% van de jongeren vindt dat Forumtheater – onder bepaalde voorwaarden – zin heeft. Een van de door jongeren genoemde voorwaarden is, dat zoveel mogelijk leerlingen van een school eraan meedoen.

De afgelopen 14 jaar zijn door Formaat bijna 900 voorstellingen gespeeld met meer dan 60.000 deelnemers. Daarin werden thema's behandeld als: racisme, morele keuzes, geweld, emancipatie, overlast, strafbaar gedrag, alcohol, drugs- en gameverslaving, groepsdruk en pesten. De voorstellingen waren prikkelend, theateraantrekkelijk en leverden veel materiaal en inzichten op voor leerlingen én leerkrachten. Ook werden deze voorstellingen op ouderavonden gespeeld om opvoedingsvraagstukken bespreekbaar te maken.

Elk tournee gaat gepaard met nieuwe stappen, zowel inhoudelijk als methodisch. Dat is ook nodig, omdat de wereld van jongeren zich razendsnel ontwikkelt. Onze theaterproducties zijn steeds meer tot artistieke en pedagogische hoogstandjes verworden. Leerlingen zitten 30 tot 40 minuten ademloos te kijken, ook de leerlingen die in een gebruikelijk

klas maar 5 minuten achtereen kunnen opletten. De interactie met het publiek na de voorstelling ondergaat doorlopend methodische en didactische aanpassingen. Formaat is een lerende organisatie die theater als levend middel hanteert om maatschappelijke thema's aan de orde te stellen.

2.3.1. Under Pressure

De Forumtheatervoorstelling 'Under Pressure' werd in 2009 geregistreerd door Luc Opdebeek en de uit Colombia afkomstige en in de V.S. woonachtige Hector Aristizábal. Wat Hector meebracht is zijn ervaring met het werken met gangs in Los Angeles. Bij deze gangs is extreme groepsdruk zichtbaar is. De ervaring van Hector, samen met de expertise van de Formaat, gaf 'Under Pressure' zowel inhoudelijk als methodisch een voorbeeldfunctie, ook in het buitenland. Het verhaal van de voorstelling was gebaseerd op het idee dat het leven van veel jongeren onder druk ('under pressure') staat, waardoor ze tot extreme uitingen kunnen neigen. In september en oktober 2011 ging het artistieke team, die inmiddels meer dan 120 voorstellingen gespeeld had, opnieuw 5 dagen de repetitieruimte in. De voorstelling werd aangepast aan de actualiteit en opgedane ervaringen werden in de voorstelling verwerkt. Hierdoor kwam de voorstelling nog dichter bij de belevingswereld van de jongeren te staan.

'Under Pressure' volgt de lotgevallen van Sil (15), Bram (15) en Jim (16). Sil woont bij haar streng gereformeerde vader en is verliefd op Jim. Jim is net uit het internaat terug en woont bij zijn strenge moeder en nieuwbakken stiefvader. Bram is gameverslaafd en woont bij zijn vader die hem verwaarloosd omdat hij een drukke baan heeft. Alle drie maken zij keuzes waardoor de druk op hen steeds verder toeneemt. Aan het slot van het stuk drinkt Sil zich in coma, wordt Jim gezocht door de politie en heeft Bram zijn game verloren.

TERUGBLIK

Het afgelopen seizoen speelde 'Under Pressure' drie extra voorstellingen bij Terra Nigra, te Maastricht. Ook dit keer herkende de leerlingen de thema's die werden aangesneden in de voorstelling. Overmatig alcoholgebruik en tienerzwangerschappen komen regelmatig voor bij deze Maastrichtse leerlingen. De grens tussen de verantwoordelijkheid nemen voor elkaar en zelf ergens schuldig aan zijn blijken vaak erg vaag. Er ontstond een diepgaande dialoog over wanneer vrienden moeten ingrijpen bij grensoverschrijdend gedrag. Vooral bij alcohol blijkt dit een omstreden dilemma voor veel leerlingen: "hij/zij moet zelf weten of hij ongezond bezig is" tegenover "ik moet mijn vrienden bijstaan als ik zie dat ze afglijden".

Met de voorstellingen bij Terra Nigra is de driejarige tournee, waarbij ongeveer 3.000 leerlingen deelnamen aan de voorstellingen, definitief afgesloten. De voorstellingen zijn gespeeld in het praktijkonderwijs, VMBO scholen en in Cluster 3 en 4 onderwijs. In 3 jaar tijd speelde

'Under Pressure' een kleine 200 voorstellingen en hebben bijna 10.000 jongeren deze productie gezien.

VOORUITBLIK

Formaat wilde in 2012 groots uitpakken met een nieuwe Forumtheaterproductie 'All in', over jongeren en de arbeidsmarkt, inkomen en schulden. Daarbij wilden wij schuld-, geweld- en pestpreventie in het onderwijs integreren. Daarnaast zijn er plannen ontstaan voor een Forumtheaterproductie om conflicten aan te kaarten. Het zou hier in de eerste instantie gaan om de polarisatie Moslim/niet-Moslim. Beide plannen zijn helaas, wegens het niet op tijd rondkrijgen van financiering, gestaakt.

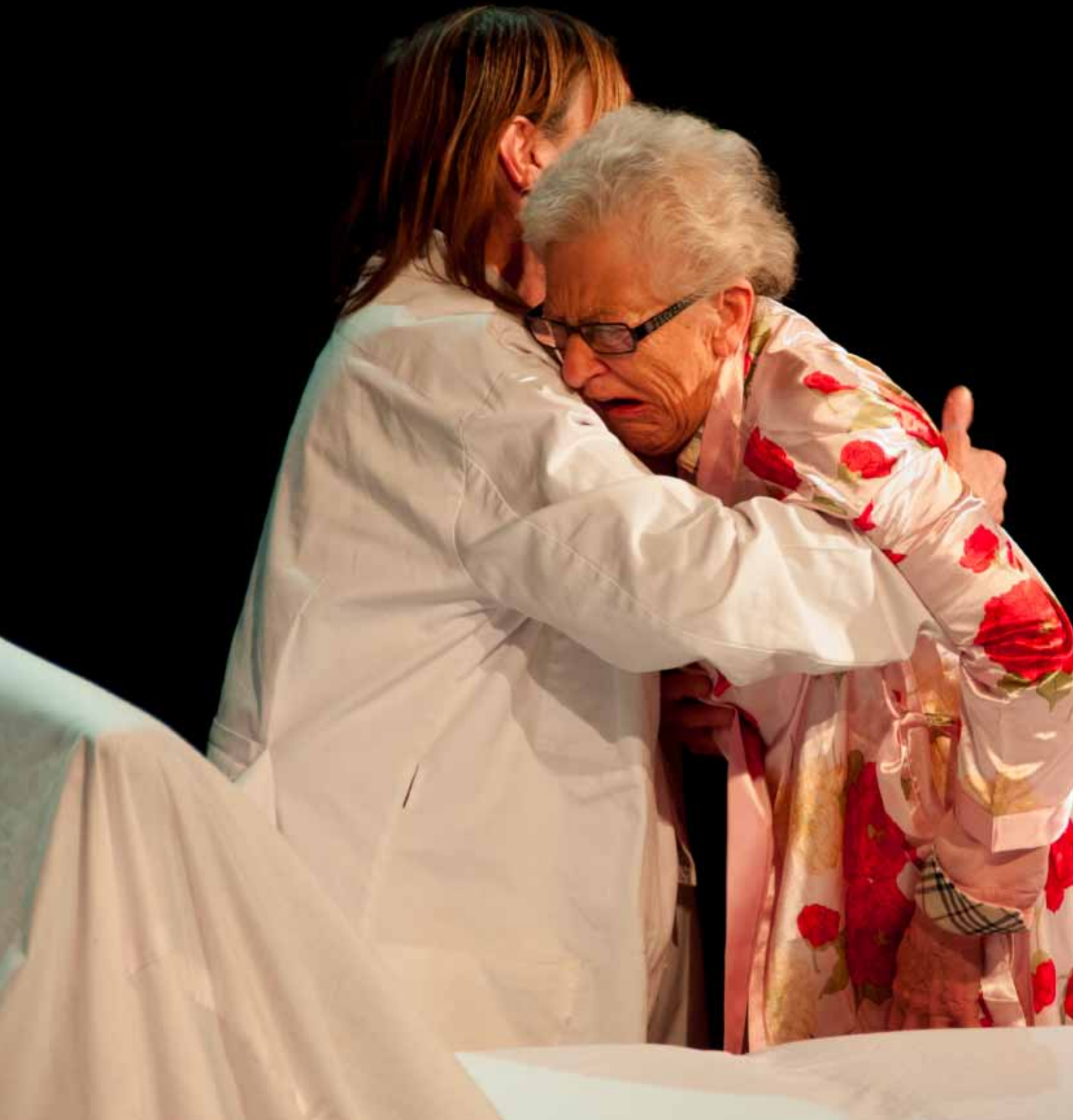
2.3.2. J&B Chérie

Steeds weer is Formaat op zoek naar nieuwe verbindingen, nieuwe uitdagingen. Zo heeft dit seizoen het DUNKteam (zie 3.1.3.) de Forumtheater-voorstelling 'J&B Chérie' voor 240 leerlingen van het St. Jozef Mavo te Vlaardingen gespeeld. Normaliter speelt DUNK voor mensen met een psychosociale problematiek, mensen uit de MO, (ex-)daklozen, et cetera. Voor jongeren spelen verbreedt de dialoog.

De leerlingen waren heel geïnteresseerd in de leefwereld van iemand die op straat heeft geleefd en kampt met (de gevolgen van) een psychosociale stoornis. De spelers van 'J&B Chérie' zijn allemaal ervaringsdeskundigen als het gaat om eenzaamheid, medicatie en verslavingen. Het publiek ging de dialoog aan over de verantwoordelijkheid nemen voor iemand in de eigen omgeving die kampt met soortgelijke problemen en wat dan het moment is dat je iemand aanspreekt. Een van de jongeren reageerde: "Als dat mijn tante is, zou ik haar in huis nemen".

De voorstelling J&B Chérie gaat over Alice, die op straat heeft geleefd. Ze heeft nu weer een eigen flatje, maar ze voelt zich eenzaam. Ze zoekt aanspraak, maar niemand heeft tijd. Ze probeert de eenzaamheid te verdrijven met een fles whisky, maar ze voelt zich steeds slechter. Ze heeft het gevoel dat er mensen zijn die tegen haar praten, terwijl ze weet dat er niemand is. De voorstelling gaat over een vrouw op zoek naar hulp. Bij wie moet je aankloppen? En wat kun je doen als niemand echt lijkt te willen luisteren?

ACTIVITEITEN MET VOLWASSENEN

Formaat staat midden in de samenleving. In de eerste instantie werken wij met mensen in de marge van de samenleving en slaan een brug tussen verschillende groepen mensen, bijvoorbeeld tussen (verstandelijk) beperkten en 'gewone' mensen, of tussen mensen met psychosociale en psychiatrische problemen en 'gezonde' mensen. Bij de activiteiten keren bepaalde thema's regelmatig terug. Daarnaast is er in de samenleving een aantal nieuwe ontwikkelingen, zoals de uitdagingen die vergrijzing en de groeiende druk op mantelzorg met zich meebrengt. Ook op beleidsniveau zijn er ontwikkelingen: voortdurende bezuinigingen, de groeiende vraag naar eigen regie van de burgers en de invoering van de Participatiesamenleving. Formaat is voorloper met betrekking tot deze ontwikkelingen en groeit mee met deze thema's en ontwikkelingen en be vraagt de consequenties ervan met de brongroepen.

Onze Theaterateliers, Buurtatelier, Seniorenatelier, Studio Sterk en DUNK gaan allemaal de dialoog aan met een specifiek segment in de samenleving. Senioren bespreken, door middel van Participatief Drama, met elkaar de consequenties van ouder worden en het huidige beleid in de zorg- en welzijnssector. Vervolgens gaan de deelnemers van het Seniorenatelier middel de Forumtheater-voorstelling 'Heb je even voor mij' de dialoog aan met andere senioren, beleidsmakers, zorgpersoneel, vrienden en familie, et cetera. Elk atelier vervult zo een eigen functie. De ateliers bij elkaar vormen een kritische dialoog met een breed werkveld in de samenleving.

3.1. SOCIALE ACTIVERING EN REÏNTEGRATIE

Bij Formaat wordt niet geduwd, wél uitgedaagd. De activiteiten zijn geen traject, maar een kans. Je mag er je mond open doen en zeggen wat jij vindt. Je mag zijn wie je bent en daarin sterker worden. In de Theaterateliers komen mensen tot bloei die eigenlijk besloten hadden om in hun schulp te blijven. De deelnemers worden sociaal en maatschappelijk actief. Het blijkt daarbij dat deelnemers meer activiteiten gaan ondernemen - en met een actievere en mondigere houding uitdagingen tegemoet komen - dan zelfs de begeleiders verwacht hadden. Sommigen nemen op eigen kracht nieuwe besluiten, zoals het vinden een baan of studie, of het starten van therapie.

Een Theateratelier bestaat uit een "Maatschappelijke Activeringsgroep" van maximaal 20 mensen die minimaal 6 maanden bij elkaar blijven, plus een "Therapiegroep" van maximaal 12 mensen. Wekelijks wordt een dag gewerkt met Participatief Drama. De Theaterateliers presenteren hun verhalen regelmatig aan publiek, dat bestaat uit zowel de doelgroep als uit professionals, buurtbewoners en beleidsmakers. In het Theateratelier wordt gewerkt aan persoonlijke ontwikkeling, belangenbehartiging en onderlinge solidariteit. Vanuit het Theateratelier kunnen mensen doorstromen naar het DUNKteam (zie: punt 3.1.3).

3.1.1. Theateratelier Rotterdam-Delfshaven

Het Theateratelier Rotterdam-Delfshaven is gestart in oktober 2007. Het atelier vindt wekelijks plaats in de Werkplaats voor Participatief Drama van Formaat in Delfshaven. In dit project werkt Formaat samen met de regionale zorgaanbieder Pameijer.

TERUGBLIK

In het seizoen 2012-2013 hebben 15 mensen aan de Therapiegroep deelgenomen en 12 aan het Maatschappelijke Activeringsgroep. De tweejaarlijkse Open Ateliers zijn bezocht door in totaal ongeveer 50 aanwezigen. Daarnaast zijn er presentaties verzorgd voor een breder publiek. Bij de presentatie in december waren er 60 deelnemers. In mei waren dat er 80.

De Therapiegroep heeft voornamelijk gewerkt met vragen over (de transparantie van) medische dossiers en de wrijving tussen eigen verlangens en die van de ander. Veel deelnemers hebben te maken met informatie in hun dossier die direct invloed op ze heeft. Er is een korte scène gemaakt over medische dossiers, te zien was tijdens het Open Atelier. Ook eigen regie is een belangrijk thema. Deelnemers vinden het moeilijk om "nee" te zeggen. In ieder geval zonder conflict te creëren. Werk en vrijwilligerswerk was dit seizoen een belangrijk thema voor de Maatschappelijke Activeringsgroep. Het nieuwe beleid verwacht van cliënten dat ze (vrijwilligers)werk doen. Niet elke deelnemer is even tevreden met hoe dit georganiseerd wordt. Er is sprake van een angst dat werk niet zal aansluiten bij de eigen vermogens en interesses. Niet elke deelnemer kan immers zomaar willekeurig worden ingezet in een 'gewone' werkomgeving. Daar zijn soms aanpassingen voor nodig. De dwang en (mogelijke) willekeur van de taken zijn reële angsten van de deelnemers.

RESULTATEN

Dit seizoen hebben we gemerkt dat deelnemers in beweging zijn. Twee deelnemers zitten in de overgang van vrijwilligers- naar betaald werk, twee gaan een opleiding volgens, twee zijn aangesloten bij het DUNKteam. Deelnemers hebben meer energie binnen en buiten het Theateratelier en bouwen gezamenlijk aan een sociaal netwerk en ondernemen diverse activiteiten. De overlap tussen de ochtend (de Therapiegroep) en de middag (de Maatschappelijke Activeringsgroep) is een belangrijk moment om kennis te maken met de andere groep. Deelnemers van de Therapiegroep kunnen zo makkelijker doorstromen naar de Maatschappelijke Activeringsgroep.

3.1.2. Theateratelier Rotterdam-Zuid

Het Theateratelier Zuid is gestart in oktober 2010 in samenwerking met Pameijer; het was een spin-off van het project Strevelswijk, waarin met bewoners van de gelijknamige gebruikers-BW een productie werd gemaakt over hoe het is om daar te wonen. Het Theateratelier Zuid staat open voor alle BW-bewoners op Zuid, evenals voor mensen uit de Maat-

schappelijke Opvang. De deelgemeente Feijenoord, waar de deelnemers wonen en waar het Theateratelier Zuid plaatsvindt, is een wijk met grote achterstanden. Het voorzieningenniveau is onvoldoende voor de behoeften van de bewoners en gaat nog steeds verder achteruit.

TERUGBLIK

In 2012-2013 namen in totaal ruim 20 mensen deel. Tijdens de bijeenkomsten van de Therapiegroep zijn relaties, identiteits(vorming) en traumaverwerking belangrijke thema's. Zoals het niet of juist wel willen zien van familieleden, omgaan met transgener identiteit en het aanpakken van weggestopte emoties en verlangens. Dit jaar is er gewerkt met 'memory boxes', een manier om trauma's te verwerken door voorwerpen te verzamelen die te maken hebben met het trauma. Drie deelnemers hebben dit uitgebreid opgepakt en twee deelnemers hiervan hebben dit gepresenteerd tijdens het Open Atelier in mei.

De Maatschappelijke Activeringsgroep is bezig geweest met eenzaamheid en betekenisvolle relaties in de zorg. Niet iedereen maakt even makkelijk contact met anderen. Een zorg- of welzijnsinstelling kan een plek zijn om anderen te ontmoeten en daar een band mee op te bouwen. De presentatie in juni ging hierover. Voor beide groepen is het bouwen aan een sociaal netwerk erg belangrijk. Door gelijken te ontmoeten en daarmee in dialoog te gaan, ontstaat er een sterke basis om relaties (opnieuw) aan te gaan. Of in ieder geval daar bewust keuzes in te maken.

RESULTATEN

Het Theateratelier is een plek waar hard gewerkt wordt. Om te leren participeren en om te gaan met vervelende situaties. Dit seizoen zijn drie deelnemers bezig geweest met het verwerken van een trauma. Alle deelnemers (van beide groepen) hebben het eigen sociale netwerk onder loep genomen. Door te kijken wie veel betekent, welke contact

er belangrijk zijn en welke contact misschien juist verbroken moeten worden. Juist door dit expliciet te maken, in de veilige omgeving van het Theateratelier, hebben de deelnemers ook duidelijk kunnen maken aan deze relaties zélf wat ze betekenen voor de deelnemer.

Net als in het Theateratelier-Delfshaven is werk een belangrijk thema voor de deelnemers. Het doen van (vrijwilligers)werk heeft een zingende functie in het leven van de deelnemers, die vaak turbulenter is dan het leven van 'gewone' mensen.

3.1.3. DUNKteam

DUNK – “Dig into Underground Knowledge” - oftewel Scoren met Underground Kennis, werd geboren in 2008. Mensen met psychosociale problemen maken producties over knelpunten in de zorg, ze treden op en verzamelen ideeën van het publiek. Die ideeën worden vervolgens voorgelegd aan beleidsmakers om zo de zorg te verbeteren. Het uitgangspunt is dat onder het publiek en de deelnemers veel ondergrondse kennis aanwezig is, die door de Forumtheaterproducties wordt geactiveerd. DUNK was begin 2008 kandidaat voor de Nationale Zorgvernieuwingsprijs en won later dat jaar de Samen Sociaalprijs van de provincie Zuid-Holland. Na een succesvolle tournee in 2009-2010 werd op de slotmanifestaties in Haarlem en Rotterdam het boek 'DUNK - Implementatie Participatief Drama' gepresenteerd. Het media-atelier DUNK-TV leverde een aantal videoproducties op.

DUNK is vanaf de zomer van 2010 een vast onderdeel van de Theaterateliers. Deelnemers aan Theaterateliers kunnen doorstromen naar het DUNKteam als zij zich verder in Participatief Drama willen verdiepen. Het Theateratelier Haarlem, dat door Roads en Formaat is opgezet en sinds 2009 zelfstandig door Roads wordt gedraaid, levert ook DUNKers.

TERUGBLIK

Het DUNKteam is gedurende het seizoen 2012-2013 uitgebreid met nieuwe leden. In totaal zijn er nu 8 leden, inclusief een dubbele cast voor 'De drie biggetjes'. De voorstellingen zijn meerdere malen gespeeld voor heel divers publiek, van jongeren tot zorgprofessionals. Ook het uitgangspunt is steeds anders, bij de ene groep dient de voorstelling om een dialoog aan te gaan met gelijken en stakeholders, bij de andere groep dient het als oefenmateriaal voor professionals die met Participatief Drama aan de slag willen.

DE DRIE BIGGETJES

De Forumtheatervoorstelling 'De drie biggetjes' is het eerste deel van het drieluik 'Eenmaal andermaal verkocht', geschreven door Adrian Jackson van Cardboard Citizens, een groep die Participatief Drama inzet voor dak- en thuislozen in Londen. Het is een bewerking van het klassieke sprookje waarin de wolf de huisjes van de biggetjes omver probeert te blazen. Alleen deze keer gaat het om drie dakloze biggen die een woning krijgen en proberen om hun leven weer op orde te krijgen. Wat kan er allemaal misgaan, welke wolven liggen er op de loer en welke ondersteuning hebben de biggen nodig?

J&B CHÉRIE

Het stuk 'J&B Chérie' is, net als 'De drie biggetjes', geschreven door Adrian Jackson en is het tweede deel van het drieluik. Alice - het centrale personage in 'J&B Chérie' - heeft na een periode van dakloosheid weer een eigen flatje en is helemaal op zichzelf aangewezen. Ze is eenzaam en drinkt om de eenzaamheid te verdrijven. Ze verliest langzamerhand de grip op de werkelijkheid en gaat op zoek naar hulp. Maar wat kun je doen als niemand lijkt te willen luisteren?

RESULTATEN

De afgelopen jaren is gebleken dat de voorstelling van DUNK herkenbaar zijn voor mensen uit de Maatschappelijke Opvang. Tijdens het seizoen 2012-2013 is de voorstelling 'J&B Chérie' ook voor 240 leerlingen gespeeld van de St. Jozef MAVO in Vlaardingen. Het jonge publiek bleek geïnteresseerd in de thematiek. Met name over het aangeven van grenzen en het aangaan van eigen verantwoordelijkheid, bijvoorbeeld bij het gebruik van alcohol.

Nieuwe instromers (van onder andere de Theaterateliers) zorgden voor een tweede cast van 'De drie biggetjes'. Een eerste try-out is gespeeld in de Werkplaats van Formaat voor een publiek van cliënten, familie, vrienden, kennissen, begeleiders, studenten, buurtbewoners en anderen. Ook heeft de tweede cast gespeeld op een bijeenkomst van de Münchhausenbeweging bij Formaat voor een publiek van met name managers en directeurs van maatschappelijke organisaties. Het publiek was onder de indruk van de manier waarop de DUNKers konden vertellen over hun eigen ontwikkeling in de Theaterateliers en bij DUNK.

3.1.4. Vooruitblik

In de afgelopen jaren zijn de Theaterateliers en DUNK gefinancierd vanuit de GGD Rotterdam in het kader van Activering en Dagbesteding. Die formule stopt in 2015. Door Pameijer is besloten om in 2014 alvast voor te sorteren op externe ontwikkelingen en de veranderingen in het sociale domein 2015.

Hierdoor zullen beide Theaterateliers per 1 januari 2014, in de huidige vorm, ophouden te bestaan. Hiervoor in de plaats is Formaat gevraagd om in 2014 programma's te ontwikkelen voor mensen in een achterstandspositie als onderdeel van 'op weg naar werk'.

Ook DUNK wordt getroffen door deze bezuinigingen. Formaat kijkt, samen met de partners, naar mogelijk andere invullingen van DUNK na 1 januari 2014. Wij beoogen een samenvoeging te bewerkstelling van DUNK met Studio Sterk, ons theateratelier voor mensen met een verstandelijke beperking.

3.2. EMPOWERMENT EN DIALOOG

Mensen met een verstandelijke beperking zijn relatief weinig zichtbaar in de samenleving. Ze wonen vaak bij elkaar in beschermde woonvormen en komen zelden spontaan in contact met mensen zonder beperking. Dat is jammer, want veel mensen met een beperking zijn heel goed in staat om zelfstandig te participeren aan de samenleving, op hun eigen manier. Dit wordt door de buitenwereld niet altijd gezien, waardoor deze scheiding blijft bestaan.

Participatief Drama is een uitstekend middel om met deze groep kwetsbare mensen thema's bespreekbaar en inzichtelijk te maken en deze onderwerpen samen te analyseren. Daarnaast wordt er gewerkt aan het – letterlijk – in beweging krijgen van deze groep. Door middel van spellen en oefeningen komen mensen met een verstandelijke beperking langzaam weer terug in de samenleving te staan. De plek waar zij, en alle andere kwetsbare mensen met hen, horen.

3.2.1 Studio Sterk

Studio Sterk is een theateratelier voor mensen met een verstandelijke beperking, en bestaat in de huidige vorm sinds maart 2011. Het afgelopen seizoen was wederom turbulent en spraakmakend.

EMPOWERMENTGROEP

Het afgelopen jaar heeft de Empowermentgroep, door middel van spellen, gewerkt aan onder anderen lichamelijk uitdrukingskracht, zelfvertrouwen en inlevingsvermogen. De deelnemers van de Empowermentgroep zijn afgelopen jaar veel lichamelijk bezig geweest. Ze hebben gewerkt met maskers en kostuums, om te leren om zich in te leven in anderen, en hebben geoefend met (oog)contact maken met anderen en werken aan het eigen stemgebruik. Daarnaast is er gewerkt met pictogrammen van emoties wat de deelnemers leert om beelden te 'lezen', net als bij Beeldentheater. De Open Cirkel technieken bleken ook dit jaar weer een succes. De Empowermentgroep verwelkomde het poppenspel van een van de DUNKers om de vertaalslag te maken van beleidsveranderingen in de Wmo naar de impact daarvan voor mensen met een verstandelijke beperking.

De Empowermentgroep bestaat momenteel uit 12 deelnemers. Het begin van het seizoen waren er vijf deelnemers extra, maar deze hebben zich niet voor langere tijd verbonden in verband met werk of omdat het niet aansloot bij de behoeftes van de deelnemer op het moment.

DIALOOGGROEP

Elk jaar treedt de Dialooggroep naar buiten met activiteiten om de dialoog te bevorderen met en over mensen met een beperking. Naast de jaarlijkse Open Studio speelde de Dialooggroep in januari 2013 de voorstelling "Studio Sterk speelt Studio Sterk". Deze werd grootst ontvangen in Theater Zuidplein te Rotterdam. In april speelde de Dialooggroep de voorstelling bij de zorginstelling MIDDIN in Rijswijk voor mensen met een verstandelijke en/of lichamelijke beperking en hun begeleiders. De voorstelling diende als afsluiter voor een project bij MIDDIN om de dialoog over beperkingen te stimuleren. Tijdens dezelfde maand gaven de deelnemers zelf ook een workshop aan 20 medewerkers van Adb RADAR. De medewerkers van Radar willen meer

weten over mensen met een verstandelijke beperking, omdat discriminatie van deze groep veel voorkomt, maar er bij RADAR zeer weinig meldingen binnenkomen.

Tot de zomer van 2012 had de Dialooggroep 8 deelnemers. Op 26 september 2012 heeft Studio Sterk een auditie gehouden voor nieuwe deelnemers die zich aan Studio Sterk wilde binden, deels vanuit voorgaande projecten. Eén van de deelnemers is dit jaar gestopt, omdat hij Studio Sterk niet meer kon combineren met zijn andere activiteiten. We hebben het seizoen 2012-2013 afgesloten met 12 deelnemers.

RESULTATEN

Formaat is gedurende het seizoen 2012-2013 druk geweest met een pilot om de effecten te meten van de Theaterateliers, aan de hand van een aangepast model van Kwaliteit van Leven ("Quality of Life"). Zo ook Studio Sterk. Daaruit blijkt dat de deelnemers het meest groeien in de domeinen "Emotioneel welzijn" en "Persoonlijke ontwikkeling". Net als vorige seizoen groeiden de deelnemers merkbaar in zelfstandigheid en het voor zichzelf kunnen opkomen. Verder zijn methodische effecten geconstateerd op de vlakken: creativiteit, fysieke uiting, delen en uitspelen van verhalen en uiten van negatieve emoties. Bij de Empowermentgroep heeft het werken met pictogrammen een duidelijk merkbaar effect op het kunnen herkennen van emoties bij zichzelf en bij anderen. Van de Empowermentgroep zijn drie deelnemers doorgestroomd naar de Dialooggroep, en één deelnemer zit in beide groepen.

VOORUITBLIK

Studio Sterk was opgezet als 3-jarig project met subsidie van het VSB-fonds. De financiering van het VSBfonds loopt in maart 2014 af, dit betekent echter niet dat Studio Sterk stopt. Pameijer vindt de activiteit te waardevol om er een punt achter te zetten en Studio Sterk wordt in elk geval tot eind 2014 voortgezet. Formaat kijkt, samen met de partners, naar mogelijk andere financieringsstructuur. Wij beogen een samenvoeging te bewerkstelling van Studio Sterk met het DUNK-team.

3.3. WERKEN IN DE WIJK

Sinds medio 2007 heeft Formaat een werkplaats in Delfshaven. De Werkplaats voor Participatief Drama is inmiddels een bekende plek in de wijk geworden. Door gesprekken met wijkinstellingen bleek er een grote behoefte te zijn aan participatie van jongeren, waardoor we van start gegaan zijn met verschillende projecten met zowel jongeren als volwassenen in de wijk. Tijdens de presentaties van Agenda Delfshaven 2020, een wijkgericht project met jongeren in 2009-2010, werd duidelijk dat de dialoog tussen verschillende groepen in de wijk van groot belang was. Er zijn veel kleine gemeenschappen in de deelgemeente die weinig met elkaar in contact zijn. Door het gebrek aan

dialoog ontstaan er vooroordelen en spanningen. Formaat is daarom in 2010 begonnen met het Buurtatelier, waarin middels Participatief Drama dialoog tussen de diverse bewoners van Delfshaven op gang gebracht wordt. Er zijn twee voorstellingen gemaakt:

'Je kan er niet omheen', die werd gespeeld gedurende het seizoen 2010-2011. In het najaar van 2011-2012 is de voorstelling 'Leuker kunnen we het niet maken' gemaakt en gespeeld. Een van de thema's die vaak naar voren komt is armoede. Armoedebestrijding is één van de prioriteiten van de deelgemeente Delfshaven en ongeveer een kwart van de bewoners in Delfshaven leeft op of rondom de armoedegrens. Daarom komt dit thema in alle voorstellingen op een of andere manier terug.

3.3.1. Buurtatelier

Het Buurtatelier is maakt de meest prangende zaken in Rotterdam bespreekbaar. Als een soort interactieve muurkrant gaat het Buurtatelier de dialoog aan met diverse mensen in de Rotterdamse wijken. Actuele, dagelijkse problemen worden door middel van Forumtheater bespreekbaar gemaakt.

TERUGBLIK

De dinsdagavonden stonden tijdens het seizoen 2012-2013 in het teken van het Buurtatelier, waarin hard is gewerkt aan de productie en uitvoering van de Forumtheater-voorstelling 'Kansloos'. Afgelopen seizoen deden 18 wijkbewoners mee, waarvan 12 uiteindelijk in de voorstelling hebben gespeeld. In totaal zijn er 10 voorstellingen gespeeld, in diverse Rotterdamse wijken, steeds voor een gemengd publiek. Elke keer resoneren er andere thema's: afglijden in criminaliteit, omgaan met gescheiden ouders, schulden hebben, opvoedingsthema's, tienerzwangerschappen, groepsdruk en solidariteit naar anderen.

'Kansloos' gaat over Alexandria, een meisje van 17 die geboren werd toen haar moeder 17 was. Haar ouders hebben weinig aandacht voor haar. Haar moeder is verliefd en haar vader is druk met zijn broer die op sterven ligt. Alexandria wil graag meekomen met haar vriendinnen, die luxe kleding en spullen hebben. Ze wordt aangestuurd om over te gaan op criminaliteit om mee te komen met haar vriendinnen. Uiteindelijk blijkt Alexandria zwanger te zijn, haar vriend gaat er vandoor en haar vader ontdekt hoe zij haar geld verdient. De voorstelling is in twee delen: één vanuit het perspectief van de jonge Alexandria, één vanuit haar ouders. Beide kanten beleven het verhaal heel anders.

Marco den Dunnen, Hoofdagent van de Politie Rijnmond, reageerde op 'Kansloos': "De voorstelling bracht een schokeffect teweeg. De eerste discussie na het eerste gedeelte waren mensen uit de zaal verbouwereerd en boos op de kant die zij nog niet gehoord hadden. Middels het Buurtatelier kunnen we de twee kanten van het verhaal laten zien. Het mooie was dat beide partijen handelden in hun eigen waarheid met als boodschap dat de waarheid ergens in het midden ligt".

VOORUITBLIK

Er is veel interesse naar de thematiek die het Buurtatelier aansnijdt. Hierdoor start het Buurtatelier in de tweede helft van 2013 met reprise van 'Kansloos'. Begin 2014 zal er dan gewerkt worden aan nieuwe scènes. Eén van de thema's die in ieder geval in 2014 bij het Buurtatelier besproken gaat worden zijn de veranderingen in zorg- en welzijnsbeleid. Deze hebben niet alleen effect op kwetsbare groepen. Ook de 'gewone' buurtbewoner merkt direct of indirect gevolgen hiervan.

3.3.2. Seniorenatelier

Nederland telde in 2011 ruim 2,6 miljoen 65-plussers, en deze groep groeit voorlopig alleen maar. Het is bekend is dat bij senioren vaak schrijnende maatschappelijke problemen spelen. Toch zijn ouderen niet zo zichtbaar in de samenleving; schreeuwen om aandacht is bij de oudere generatie niet gebruikelijk. Om deze verhalen toch voor het voetlicht te krijgen, is in april 2012 het Seniorenatelier van start gegaan. Formaat is aan de slag gegaan met acht 55-plussers uit Delfshaven en omgeving om hun ervaringen met ouder worden te onderzoeken. Onderwerpen waren onder andere: verzorgingshuizen, eenzaamheid, betutteling door verpleging, gehaast van anderen, ondervoeding en afhankelijkheid.

TERUGBLIK

Tijdens het seizoen 2012-2013 heeft het Seniorenatelier de Forumtheater-voorstelling 'Heb je even voor mij' gemaakt en gespeeld. Het aantal deelnemers schommelde tussen de 8 en 11. Twee deelnemers stopte wegens andere prioriteiten, en in februari 2013 hebben we van een van de deelnemers afscheid moeten nemen omdat ze overleed. Het Seniorenatelier heeft een jaar lang vol energie gewerkt om de dialoog aan te gaan over de eigen leefwereld.

De voorstelling 'Heb je even voor mij' gaat over mevrouw Van Dijk, die zelfstandig woont en haar man een aantal jaar geleden verloren is. Bij het ramen lappen krijgt ze een ongeluk en is ze (tijdelijk) extra afhankelijk van anderen. Ook zien we hoe ze onbeleefd opgejaagd wordt door anderen achter haar in rij, dat haar dochter te druk is en hoe ze gekleineerd wordt in het verzorgingstehuis. De voorstelling is 10 keer gespeeld door heel Rotterdam om de dialoog aan te gaan – het helft van het publiek waren senioren, de andere helft waren jongeren, zorgbegeleiders en ambtenaren – over de leefwereld van de senioren en wat er anders kan (en moet) gaan in de toekomst. Een uitgebreid verslag met daarin de resultaten is op verzoek beschikbaar.

De samenwerking met DISCK SC&W is tijdens de looptijd van het project helaas gestrand i.v.m. faillissement van deze organisatie.

FINANCIERING

Het Seniorenatelier is gefinancierd door: Sluyterman en van Loo, Laurensfonds, VSBfonds, Oranjefonds, RCOAK en Volkskracht,

VOORUITBLIK

In het seizoen 2013-2014 gaat het Seniorenatelier van Formaat door met financiering van de deelgemeente Delfshaven. De functie van een ontmoetingsplek voor senioren, om relevante thema's te bespreken, zal blijven. Daarnaast zal er extra worden ingezet op de ontmoeting tussen jong en oud, door middel van Participatief Drama. Omdat deze twee leefwerelden sterk uit elkaar lopen is het belangrijk om de ontmoetingen te faciliteren.

3.4. WORKSHOPS

Formaat zet allerlei Participatief Drama technieken in bij workshops. Beeldentheater wordt het vaakst gebruikt, maar ook SLIMM!, MDDM (Morele Dilemma Discussiemethode) en Forumtheater zijn mogelijk; net als de hybride vorm van MDDM en Forumtheater: MDTM (Morele Dilemma Theatermethode). De duur van de workshops varieert van een uur tot een hele week. Het afgelopen seizoen heeft Formaat als onderdeel van diverse evenementen en op diverse plekken workshops aangeboden. Deze workshops laten de deelnemers kennis maken met Participatief Drama en werken met de thema's die voor hen het meest prangend zijn.

TERUGBLIK

Bij MOVISIE verzorgde Formaat een workshop aan mantelzorgers en ondersteunend personeel van mantelzorgers. De positie van mantelzorgers stond ter sprake. Zorgwekkend is dat de steun vanuit formele zorg vaak uitblijft, zodat mantelzorgers er alleen voor staan. Zo reageerde een van de deelnemers: "Ik wil een kind zijn van mijn moeder, geen mantelzorger!"

De positie van mensen met een verstandelijke beperking kwam bij diverse workshops ter sprake. De Regiodag bij Pameijer, het evenement "Lof Der Zichtbaarheid" van Hogeschool Utrecht en een workshop bij AdB RADAR stonden allemaal in het teken van (discriminatie van) deze kwetsbare groep mensen. In deze workshops hebben diverse professionals door Participatief Drama inzicht gekregen in de leefwereld van mensen met een verstandelijke beperking. De workshop bij AdB RADAR (aan beleidsmedewerkers, front office staff en trainers) werd zelfs gegeven door de Dialoog Groep van Studio Sterk. Zo gaat de dialoog niet over mensen met een beperking, maar is deze met mensen met een beperking.

De Hogeschool InHolland kwam met de vraag of er een teamtraining gedaan kon worden voor het volledige onderwijsteam van alle sociale opleidingen. Door de grote hoeveelheid ontslagen was het extra prangend om zoveel mogelijk onrust bespreekbaar te maken om het team weer bij elkaar te krijgen. En bij het Platform Levensbeschouwing & Religie in het Zuidplein Theater was er een afvaardiging vanuit alle religieuze huizen van Rotterdam. Middels Participatief Drama werd besproken hoe het is om anders te zijn, ten opzichte van mensen met een andere religieuze achtergrond (en niet-religieuze mensen).

VOORUITBLIK

Voor het seizoen 2013-2014 staan weer allerlei workshops op het programma.

4

INTERNATIONALE SAMENWERKING

12/13

Naast de rol van Formaat als kenniscentrum in diverse regio's in Nederland, is Formaat sinds de oprichting ook internationaal actief. Als een van drijvende organisaties in de internationale beweging van het Theater van de Onderdrukten onderhoudt Formaat contacten met meer dan 250 organisaties en ruim 1000 collega's van over de hele wereld. Daarbij is de website van de internationale beweging (www.theatreoftheoppressed.org) in beheer van Formaat. Deze website is gedurende het seizoen 2012-2013 up-to-date gemaakt door twee stagiairs. Dialoog staat centraal bij het werken met Participatief Drama, en het is daarom ook niet verbazingwekkend dat professionals die met deze methodieken werken, in diverse settings – elk met hun eigen kenmerken en uitdagingen - over de hele wereld, baat hebben bij het delen van ervaringen middels internationale uitwisseling. Om deze uitwisseling te verwezenlijken is Formaat een aantal duurzame samenwerkingsverbanden aangegaan.

4.1. E-MOTIVENETWERK

Formaat nam reeds op basis van de projecten 'Outspoken' (een uitwisseling met Jana Sanskriti uit India) en 'The Bitterest Taboo' (een uitwisseling met GTO Maputo uit Mozambique) deel aan het E-Motivenetwerk. Het doel van dit netwerk is het uitwisselen van kennis met organisaties in ontwikkelingslanden. Daarbij staat voorop dat wij in het Noorden kunnen leren van de kennis uit het Zuiden. Toepassing van die kennis in projecten in Nederland is een vorm van onderbouwing voor ontwikkelingssamenwerking: investeren in het Zuiden kan Nederland veel opleveren.

TERUGBLIK

Tijdens het seizoen 2012-2013 is het nieuwe E-motive project 'Grassroots Peacebuilding' gestart. Het project is een uitwisseling met de

Combatants for Peace uit Palestina-Israël, een groep ex-Fatah strijders en ex-IDF soldaten die gezamenlijk hebben besloten dat geweld geen gepaste oplossing is voor het conflict en de bezetting. Combatants for Peace verzorgd in 2013 meerdere workshops en Forumtheatervoorstellingen voor een kritische dialoog over het ombuigen van conflict en over de rol van buitenstaanders in conflicten.

In mei 2013 is een groep professionals uit Nederland gestart met het in kaart brengen en overdraagbaar maken van de methodiek die Combatants for Peace in Palestina-Israël inzet. In Nederland is er sprake van groeiende diversiteit, waardoor conflicten op de loer liggen. Deze Werkgroep werkt aan een handleiding voor professionals om zelf conflicten aan te kaarten, of dit nu gaat over etnisch-religieuze conflicten, of conflicten op basis van leeftijd, gender, inkomen, et cetera.

VOORUITBLIK

In september 2013, gedurende de Internationale Vredesweek, zullen acht leden van Combatants for Peace op bezoek komen bij Formaat voor diverse workshops, lezingen en Forumtheater-voorstellingen.

4.2. INTERNATIONALE TRAININGEN

Sinds 2001 geeft Luc Opdebeek internationaal trainingen. In 2005 werd The Power of Dialogue ontwikkeld, waarbij binnen 10 dagen de basis van de methodiek van Participatief Drama kan worden overgedragen. Een van de landen waarin een dergelijk traject heeft plaatsgevonden was Servië (in 2006-2007). Deze technieken krijgen meer voet aan de grond en sinds het seizoen 2009-2010 worden deze internationale trainingen ook door de overige Jokers van Formaat aangeboden. Tijdens het seizoen 2012-2013 zijn er drie trainingen en lezingen gegeven, naast de

traditiegetrouwe vertegenwoordiging van Formaat op het Muktaahra Festival in december 2012, georganiseerd door Jana Sanskriti in India.

In Hamburg stimuleert de Do School vredesactivisten uit de hele wereld. Gedurende drie maanden gaan jonge wereldverbeteraars zich verdiepen in een middel naar keuze om deze vervolgens in eigen land in te zetten voor vredesprojecten. Luc Opdebeeck heeft een reeks workshops Participatief Drama gegeven en zet zich in als externe expert om een kleine groep te ondersteunen bij projecten waarbij theater wordt ingezet als middel voor sociale verandering.

Apsart is een centrum voor innovatieve theaterprojecten in Servië. Het Legislatief Theater-project "From Lawbreaking to Law-making" gaat binnenkort toeren door Servië. Luc Opdebeeck heeft een workshop gegeven aan beleidsmakers, mensenrechtenactivisten en theater practitioners als aftrap van het project. Apsart kreeg in een mum van tijd de kern van het Legislatief Theater overgedragen.

Daarnaast organiseerde de Vaanta University of Applied Arts te Helsinki een conferentie over de rol van toegepaste kunst in de Finse samenleving. Luc Opdebeeck gaf een workshop en een plenaire presentatie over toegepaste kunst in de zorg. Ondanks de andere context herkende veel Finse deelnemers de uitdagingen waar Formaat tegenaan loopt en welke dilemma's er voor een kunstorganisatie als Formaat zijn. Voor de Finse deelnemers aan de conferentie was het legislatieve aspect, die Formaat meerdere malen heeft ingezet in de Nederlandse samenleving en recentelijk in Servië, verassend en vernieuwend.

5

ORGANISATIEONTWIKKELING

Formaat is een Werkplaats voor Participatief Drama in Rotterdam en bestaat sinds 1999. Het is een nationaal en internationaal kenniscentrum, en een plaats waar gemarginaliseerde groepen in de samenleving elkaar ontmoeten en ondersteunen. Beide doelstellingen staan in relatie tot elkaar. Formaat werkt voornamelijk met de theatermethodiek Theater of the Oppressed (TvO), ontwikkeld door Augusto Boal.

De afgelopen jaren heeft Formaat een breed scala aan projecten met succes uitgevoerd binnen de sectoren zorg, welzijn en onderwijs. Hierbij is Formaat zich steeds meer gaan richten op de Rotterdamse samenleving. De afgelopen 6 jaar heeft Formaat diverse theaterateliers in de stad uitgevoerd, waarbij verschillende achtergestelde groepen wekelijks bij elkaar kwamen om middels theater in dialoog te gaan over de problematieken waar zij in hun dagelijks leven tegen aan lopen.

Formaat heeft zich de laatste jaren tot kenniscentrum ontwikkeld, dat met zijn beide voeten in de klei staat. Het heeft daarmee inmiddels een prominente plek in zowel de nationale als internationale Theatre of the Oppressed gemeenschap verworven. Een netwerk dat zich uitstrekt van New York tot London, van Maputo tot Calcutta en van Rotterdam tot Israël en Palestina.

We beschikken over een eigen opleiding en nodigen experts uit van over de hele wereld om met professionals in Nederland kennis te delen en te werken aan een humaner, participatiever Nederland. Een beweging waarin burgers vanuit (herwonnen) zelfregie, medezeggenschap krijgen en empowerd raken om de stad ten goede te veranderen in een sociale powerplant.

5.1. FINANCIËEL

Formaat is een door directe en indirecte subsidies gefinancierde stichting met als doel o.a. het ondersteunen van mensen in achterstandssituaties, participatie van groepen die onvoldoende aan de samenleving kunnen deelnemen, bewustwording en dialoog. Hiervoor worden op projectbasis workshops, forumtheatervoorstellingen, theaterateliers en cursussen georganiseerd. Sleutelgebieden waarin dit zich afspeelt zijn het onderwijs, de zorg en wijken. De inkomsten van Formaat bestaan jaarlijks voor ongeveer 60% uit omzet en 40% uit projectsubsidies. Daarbij dient te worden aangetekend dat meer dan 80% van de omzet indirect gesubsidieerd is. Hierbij valt te denken aan: scholen met middelen via de Cultuurkaart, zorginstellingen met geoordeelde behandelingsgerichte middelen, wijkbudgetten en fondsmiddelen die door de partnerorganisaties zijn aangevraagd.

Sinds medio 2012 wordt de Stichting Formaat geconfronteerd met teruglopende opbrengsten. Tot en met het seizoen 2011-2012 verzorgde Formaat een 3-jaarlijkse forumtheater tournee in het voortgezet onderwijs rond een actueel thema. Een vervolproject All In, een productie

over geld en schuldenproblematiek (2012) en Bridging the Divide, Forumtheater als interventie om antisemitisme, homofobie en islamofobie tegen te gaan (2013) hebben we niet kunnen realiseren. Voor beide projecten waren onvoldoende gelden beschikbaar om te starten. Als gevolg hiervan is over het boekjaar 2012-2013 een negatief exploitatieresultaat gerealiseerd.

5.2. REORGANISATIE

Het zal niemand ontgaan zijn dat de situatie met betrekking tot de financiering van zorg- en welzijn, kunst en cultuur schrijnend is. Naast een algehele bezuiniging vindt in Rotterdam een opschaling plaats van deel-gemeentelijk naar gemeentelijk niveau. Het is een roerige tijd waarbij iedereen op de knip zit wat directe gevolgen heeft voor veel bestaande initiatieven, organisaties en projecten. In retrospectief kunnen we zien dat na het roerige seizoen 2012-2013 ook voor Formaat dit concrete gevolgen heeft. Naast het wegvallen van een jaarlijkse Forumtheater tournee verwachten we in 2014 een verdere inkomstendaling door het wegvallen van financiering voor de Theaterateliers voor mensen met een psychosociale achtergrond vanuit de GGD Rotterdam in het kader van Activering en Dagbesteding. Formaat heeft maatregelen moeten nemen om hier adequaat op te reageren. Dit betekent dat de stichting haar activiteiten in het nieuwe verslagjaar zal moeten beperken en gaat reorganiseren. Begin 2014 zal daardoor een nieuwe situatie ontstaan en in de loop van het volgende seizoen wordt de nieuwe koers en het beleidsplan voor de komende jaren opgesteld.

5.3. WERKPLAN

5.3.1. Evaluatie werkplan 2012-2013

JEUGD

De productie van de nieuwe Forumtheatervoorstelling All In is niet gerealiseerd. In het voortgezet onderwijs hebben 25 workshops en voorstellingen plaatsgevonden. Dat is het dubbele van het geplande aantal. Jongeren hebben daarnaast een groot aandeel gehad in de reprise van de voorstelling Kansloos van het Buurtatelier.

VOLWASSENEN

Met in totaal 370 dagdelen aan repetities, workshops en voorstellingen is het werkplan geheel volgens plan uitgevoerd. Zowel het Buurtatelier als het Seniorenatelier Delfshaven speelden elk 10 voorstellingen door heel Rotterdam. Ook het theatergezelschap van DUNK speelde 10 keer en de vijf groepen van de Theaterateliers en Studio Sterk kwamen weke-

lijks een dagdeel bij elkaar. Tot slot zijn er op diverse locaties door het hele land 11 workshops en teamtrainingen verzorgd.

MULTIPLICATIE

Het werkplan Multiplicatie is volgens schema uitgevoerd. Opleiding Participatief Drama: 40 cursusdagdelen en 25 cursusdagdelen op maat voor de CMV opleiding Hogeschool Rotterdam. Masterclasses: 8 dagdelen verdeeld over 2 masterclasses. Daarnaast 10 gastlessen op verschillende hogescholen.

INTERNATIONAAL

Het werkplan Internationaal is volgens plan verlopen: 20 dagdelen trainingen geven in België voor Pax Christi Vlaanderen.

KENNISCENTRUM

Het werkplan voor het Kenniscentrum is volgens schema uitgevoerd. Opleiding Participatief Drama: 44 cursusdagdelen en 35 cursusdagdelen voor de CMV opleiding Hogeschool Rotterdam en Participatief Drama Coaches. Masterclasses: 8 dagdelen verdeeld over 2 masterclasses. Daarnaast zijn er diverse gastlessen en lezingen verzorgd. hogescholen.

INTERNATIONAAL

Het werkplan Internationaal is volgens plan verlopen. Trainingen en workshops: 14 dagdelen in Finland, België en Servie. Voorbereidingen voor de uitwisseling met Combatants for Peace uit Israël en Palestina zijn getroffen

5.3.2. Werkplan 2013-2014

PROJECTEN EN WORKSHOPS

Theaterateliers	60 workshops en presentaties
DUNK	20 workshops/ repetities en 10 voorstellingen
Studio Sterk	80 workshops/ repetities en 5 voorstellingen
Buurtatelier Delfshaven	20 repetities en 10 voorstellingen
Beeldentheater	10 workshops
Project Van Abbe	10 dagdelen

KENNISCENTRUM

Opleiding Participatief Drama	38 cursusdagdelen
Module Participatief Drama	20 dagdelen voor de CMV opleiding Hogeschool Rotterdam
Masterclasses	10 dagdelen
Gastlessen en trainingen	10 dagdelen
Opleiding PD coaches	20 dagdelen
Ontwikkelen bouwsteen PD	40 dagdelen

INTERNATIONAAL

Uitwisselingsproject met Combatants for Peace uit Israël en Palestina: Grassroots Peacebuilding 10 dagdelen.

MEDEWERKERS VAN FORMAAT

BESTUUR

Sjoerd van Gulp - *Voorzitter, Afdelingshoofd (a.i.) Kredietbank West-Brabant bij Gemeente Breda*

Peter Dijkstra - *Penningmeester, Docent RISO (CMV) - Hogeschool Rotterdam*

Peter Kruys - *Docent Hogeschool InHolland Rotterdam*

Teana Boston-Mammah - *Socioloog, Docent, Project & Event manager*

HET TEAM

Luc Opdebeeck *Artistiek directeur*

Karen Bevers *Joker*

Thamar Kemperman *Joker*

Mara Michon *Joker*

Hanna Trap *Joker*

Irma Hazeleger *Zakelijke leiding*

Coosje van Bruggen *Office management*

Ruben de Boer *Communicatiemedewerker*

VERDER WERKTEN IN 2012-2013 MEE

Michiel Blankwaardt, Dionisio Matias, Bart Broekhuijsen, Ilse Stijntjes (acteurs Under Pressure),

Myrthe den Boer, Shiwa Jacobs, Martijn Jurriaans, Ernst Steffens, Thirza Schlichting (DUNKteam),

Robert de Vries, Nassi Patrick, Jeroen van der Sluys, Deborah Bontje, Priscilla Kootstra, Maria Mendes (acteurs Studio Sterk),

Margot van Ewijk, Paulien van Leeuwen (assistent-Jokers), Dieuwke Wieringa (ontwikkeling onderzoeksmodel)

Gerrie Spoor, Thirza Schlichting (medewerkers werkplaats), Alex Adriana, Ruby Donders, Lisa Opperman, Souad Mokhtari,

Anita Scholten (stagiairs CMV), Merlijn Michon (fotografie), Tim Zonne (ICT), Jan-Willem Mennink (administratie),

Cor van Hoof (grafische vormgeving), Peter Hamervest (techniek).

